

ERHVERVSORIENTERING

I henhold til folkeskolelovens § 17, stk. 5, og § 21, stk. 1, skal der i 7. skoleår gives en grundlæggende erhvervsorientering, der videreføres i 8. og 9. skoleår og i 2. og 3. realklasse.

Denne bestemmelse, der gør erhvervsorientering obligatorisk i folkeskolen, er en nydannelse i folkeskoleloven, men også forud for denne bestemmelses indførelse har der været givet erhvervsorientering i skolerne; dette er sket i medfør af loven af 31. marts 1953 om erhvervsvejledning, der gør det til en pligt for den offentlige arbejdsanvisning i nøje sammenhæng med skolerne at yde erhvervsvejledning.

Det behov for en særlig erhvervsvalgsforberedelse i skolen, som lovgivningsmagten har anerkendt eksistensen af ved at indføre bestemmelserne om erhvervsorientering i skolerne, grunder sig på en række forhold, hvoraf skal nævnes:

a) Antallet af erhverv og uddannelser er vokset i en sådan grad, at hverken de unge selv eller deres forældre har mulighed for ved egen hjælp at danne sig det fornødne overblik.

b) Forbindelsen mellem hjem og ar-

bejdsplads er stort set afbrudt, og de unge i vore dage har ringe naturlige muligheder for ved selvsyn og egne arbejds erfaringer at forberede deres erhvervsvalg.

c) Samtidig er det blevet naturligt at give de unge større frihed til selv at planlægge deres fremtid, så at tradition og familiehensyn ikke længere i så mange tilfælde træder i stedet for et egentligt valg.

d) Den stærke udbygning af uddannelsessystemet og mulighederne for økonomisk støtte er udtryk for en fremadskridende demokratisering af al uddannelse, hvilket forudsætter, at de unge bringes til kundskab om de foreliggende muligheder og sættes i stand til at vurdere disse i forhold til deres egne forudsætninger og interesser, så de kan drage nytte af de udvidede valgmuligheder.

e) Følgerne af de ugunstige betingelser, hvorunder erhvervsvalgsforberedelsen hidtil har fundet sted, er bl. a. et meget stort frafald fra påbegyndte uddannelser. For lærlingeuddannelserne således op mod en tredjedel, for universitetsstudier endnu mere.

Formål

Erhvervsorienteringens hovedformål er at hjælpe eleverne med at forberede deres valg af erhverv eller fortsat uddannelse ved at give dem kendskab til valgmulighederne, deres egne forudsætninger og de praktiske problemer, der knytter sig til det at træffe en bestemmelse på dette område og føre den ud i livet.

Dette indebærer tillige, at eleverne må modtage visse dele af en *elementær samfundsorientering*, omfattende de forhold i samfundslivet, som møder den unge i hans egenskab af arbejdende borger.

Erhvervsorienteringen rummer endvidere et *almendannende* sigte, ikke blot gennem den egentlige samfundsorientering,

men også i forbindelse med den konkrete viden om de forskellige erhverv og uddannelser.

Hertil hører også, at erhvervsorienteringen skal bidrage til at *modarbejde visse fordomme* og *vaneforestillinger* om erhvervsforhold, som børnene ofte overtager fra deres omgivelser, og som dels udgør en hæmsko for deres overvejelser vedrørende valg af erhverv, dels er med til at forringe forståelsen mellem samfundsgrupperne og vanskeliggøre nedbrydningen af irrationelle skranker for et frit valg mellem erhvervsmuligheder.

Erhvervsvalgsforberedelsen er en pædagogisk opgave, der hovedsagelig må løses af forældrene og skolen i forening. Det må imidlertid understreges, at også andre momenter end dygtiggørelsen og erhvervsvalgsforberedelsen i hjem og skole er af betydning for de unges vellykkede indpasning i erhvervslivet. Det må således tillægges stor vægt, at uddannelsessystemet i større udstrækning, end det er tilfældet nu, gøres til et samlet hele med sikring af passende opstignings- og overgangsmuligheder, at den erhvervsmæssige uddannelse på faglige skoler og på arbejdspladser effektiviseres, og at der sigtes imod en løsning af de meget vigtige trivsels- og samarbejdsproblemer på arbejdspladsen.

Der er fra mange sider bestræbelser i gang for at finde veje til at løse de her nævnte problemer, og det vil være værdifuldt, hvis de parter, som søger at løse hver sin del af opgaven, kan opnå kontakt og udveksle tanker og erfaringer om spørgsmålene. Det vil især være af betydning, om man i de enkelte egne af landet gennem møder eller møderækker mellem lærere og erhvervsfolk - eventuelt formidlet; af erhvervsvejledere, gennem borger- og håndværkerforeningerne eller på anden måde - kunne få etableret en virkelig kontakt mellem parterne.

Erhvervsvejledning og erhvervsorientering.

Folkeskolelovens udtryk *erhvervsorientering* dækker over et snævrere begreb end

udtrykket *erhvervsvejledning*, der er anvendt i lov af 31. marts 1953 om erhvervsvejledning. Betegnelsen *erhvervsorientering* må opfattes som dækkende den kollektive erhvervsvejledning, der i erhvervsvejledningsloven er karakteriseret som *erhvervsoplysning*.

Erhvervsorienteringen må for at være fyldestgørende omfatte adskilligt mere end orientering om erhverv og uddannelsesveje (erhvervsorientering i snæver forstand). Den må nemlig herudover indeholde dels den såkaldte *anlægsorientering*, der omfatter de momenter, som hjælper eleven med at vurdere sine personlige forudsætninger (fysik, evner, kundskaber, interesser m. v.) i forhold til erhvervenes og uddannelsernes krav, dels en vis *samfundsorientering* og endelig *oplysning om praktiske forhold vedrørende erhvervsvalget*, sigtende mod at hjælpe eleven til at drage de personlige konsekvenser af den samlede orientering samt at lette gennemførelsen af erhvervsønsket.

I denne sammenhæng er det naturligt at gøre opmærksom på, at den udbygning af skolevæsenet, som finder sted efter skolelovens gennemførelse, og som frembyder langt flere muligheder for valg af uddannelse *inden for* skolens rammer end tidligere, i stigende grad vil stille krav om en særlig hjælp fra skolens side til eleverne (og i ikke uvæsentlig grad deres forældre) i valgsituationen over for *den fortsatte skolegang*: hvilken linje eller fagkombination der bør vælges af eleven under hensyntagen til de senere erhvervsmæssige konsekvenser og - især - elevens forudsætninger og interesser sammenholdt med de umiddelbart foreliggende valgmuligheder. Denne form for orientering er ikke erhvervsorientering i bogstavelig forstand, og den bør have en mere pædagogisk betonet karakter end denne, idet det er vigtigt at hindre, at ambitioner, tradition og forhastede erhvervsønsker bliver udslaggivende fremfor den enkeltes forudsætninger.

Allerede i 5. skoleår må man tage denne form for orientering op. For dette skoleårs

vedkommende må det naturligvis især blive forældrene, bestræbelserne retter sig imod. I valgklasserne bør man bevidst henlede børnenes opmærksomhed på de momenter i undervisningen, som kan give holdepunkter med henblik på de foreliggende valgmuligheder. Man bør endvidere, når det drejer sig om helt nye fag, som tilbydes, i videst muligt omfang lade eleverne få en uforbindende »forsmag« på eller dog en grundig præsentation af valgmulighederne i god tid før afgørelsen. Det kan således anbefales at lade eleverne i 7. skoleår aflægge besøg i 8. klasserne for at stifte bekendtskab med de nye fag og aktiviteter, som denne klasse vil byde på.

Erhvervsorienteringen kan være dels *teoretisk* - byggende på samtaler, læsestof, visuelt materiale m. v. - dels *praktisk*, således at eleverne kommer i direkte kontakt med arbejdslivet, enten ved *virksomhedsbesøg* eller ved i nogen tid at tage del i praktisk arbejde i bedrifter eller ved skoleværksteder: den såkaldte *udstationering* eller *erhvervspraktik*.

Erhvervsorienteringen, således som den er beskrevet ovenfor, er hovedsagelig skolens sag, medens den individuelle erhvervsvejledning overvejende må gives af de under den offentlige arbejdsanvisning ansatte erhvervsvejledere. Her drejer det sig oftest om erhvervsvalgsprocessens senere stadier, hvor den personlige samtale, erhvervssamtalen, er det centrale. Herudover kan der bl. a. blive tale om psykologiske anlægsundersøgelser (psykoteknisk prøve), lægeundersøgelse og praktiske støtteforanstaltninger som f. eks. pladsanvisning eller legatansøgning. Endvidere vedligeholder erhvervsvejlederne en vis efterkontakt med en del af klienterne, således at fortsat hjælp om fornødent kan være til rådighed.

Grundprincipperne i erhvervsorienteringen.

Erhvervsvalget kan aldrig være frit i den forstand, at den enkelte har alle valgmuligheder til sin rådighed. Friheden vil være beskåret gennem en lang række ydre og in-

dre forhold. Forberedelsen til erhvervsvalget består hovedsagelig i at opnå indsigt i arten og graden af disse begrænsninger for den enkelte elev.

Det er vigtigt, at eleverne kommer til forståelse af, at de *selv* påtager sig det egentlige ansvar for deres erhvervsmæssige skæbne, idet følgerne af erhvervsvalget helt falder tilbage på dem selv. Læreren må derfor bestræbe sig på at undgå, at erhvervsvejledningen bliver »dirigerende«.

Der kan peges på nogle hovedprincipper for erhvervsorienteringen:

a) Erhvervsvalget bør ikke ske for tidligt, da mange elever endnu vil være for umodne til at træffe et erhvervsvalg. Erhvervsorienteringens hovedsigte må derfor være på en lempelig måde at vække interessen for problemerne ved erhvervsvalg, belyse disse og udvide horisonten gennem kendskab til erhvervslivets hovedtræk.

b) Erhvervsvalget bør som alle andre valg ikke ske for pludseligt. Heri ligger dels, at valget først må ske efter en nøgtern klarlæggelse af valgmulighederne, dels at valget bør foregå gradvis, så at der om muligt først vælges et bredere erhvervs- eller uddannelsesområde, og derefter på grundlag af erfaringer med dette træffes et specielt erhvervsvalg. I kravet om en nøgtern klarlæggelse af valgmulighederne ligger bl. a., at man bør være varsom med at fremstille opnåelsen af plads i de egentlige lærefag som den eneste vej til at få et tilfredsstillende levebrød. Dels kan nemlig kun mindre end halvdelen af de unge finde plads i lærefagene, dels vil det være uheldigt at befæste klasser ved at vise ringeagt over for de ikke-faglærte erhverv og skabe en mindreværdsfølelse hos de mange elever, som faktisk kommer til at virke i disse erhverv.

I øvrigt findes der mange uddannelsesmuligheder uden for lærlingeordningen, og der gøres for tiden meget for at opbygge et uddannelsessystem for ikke-faglærte.

c) Erhvervsvalget må ikke behandles som noget uigenkaldeligt. I betragtning af, hvor vanskeligt det er for de unge og de-

res rådgivere at gennemskue alle de forhold, som betinger et heldigt erhvervsvalg for den enkelte, samt de skæbnesvangre følger, som en fejltagelse på dette område kan have, er det vigtigt at undgå at indprente advarsler om det moralsk forkaste-

lige i at skifte arbejdsplads eller uddannelse; dette betyder dog naturligvis ikke, at man skal opmuntre til flakkeri eller til let-sindig opgivelse af en påbegyndt uddannelse.

Undervisningens indhold

Den emnekreds, som erhvervsvalgsforberedelsen må omfatte, er delvis berørt i det foregående, men skal her sammenfattes og uddybes. Gennemgangen af stoffet kan og bør ikke følge den angivne rækkefølge. Det forudsættes, at den enkelte lærer tilrettelægger en plan for sin undervisning, som passer til elevernes standpunkt og behov, som er opbygget sammenhængende og fremadskridende, og som dækker de vigtigste punkter i nedenstående emner.

A. Stof om samfunds-, arbejds- og arbejdsmarkedsforhold.

1. Arbejdspladsens forhold: virksomhedens opbygning, ansættelsesmåder, virksomhedens drift (produktivitet, rationalisering), velfærd (beskyttelse, samarbejde, fritid m.m.), arbejdstid, løn og fortjeneste.
2. Arbejdsmarkedets parter: organisationernes fremvækst, deres betydning indadtil og udadtil, beskæftigelse og arbejdsløshed, arbejdsanvisning.

B. Stof om erhverv og uddannelsesveje.

1. Overblik over erhvervslivets hovedstruktur, inddelt efter arbejdsfunktionernes karakter, gennemgang af hovedtyper af erhverv.
2. Uddannelsessystemet: typer af uddannelse (specialarbejder, tillært, faglært, teoretisk og praktisk uddannelse osv.), almendannende og faglig undervisning, finansiering af undervisning.
3. Gennemgang af de lokale erhvervs- og uddannelsesmuligheder, idet dog det lokale område ikke må opfattes for snævert.

C. Anlægsorientering.

Eleverne må lidt efter lidt - efterhånden som deres modenhed tillader det - orienteres om, hvilke »anlægsfaktorer« (dvs. personlige forudsætninger) der er af betydning i de forskellige erhverv, og hvorledes de selv kan bedømme disse faktorer. Det drejer sig især om:

1. Helbred og fysisk udrustning.
2. Skolestandpunkt (og øvrige kundskaber og erhvervede færdigheder). - Der er her tale dels om helheden, dels om fordele og mangler på særlige områder (kundskabsmæssigt).
3. Opfattelsesevne.
4. Håndelag og specielle evneområder (farvesans, formsans, mekanisk eller tegnemæssig begavelse etc.).
5. Karakteregenskaber (eller personlighedstræk): pålidelighed, stabilitet, kammeratskab, pligtfølelse, loyalitet, humør, ordenssans, præcision, personlig hygiejne.
6. Interesser, ønsker og indstillinger (herunder disses opståen og forhold til virkeligheden, evnerne og mulighederne).
7. Ydre kår: økonomi, miljø og tradition, hjemmets indstilling og evne til at støtte.

D. Stof om erhvervsvalgets gennemførelse.

1. Øvelser i indsamling af viden om erhverv og uddannelser (efter en systematik, som eleverne i fællesskab kan finde frem til).
2. Øvelser i anlægsorienterende emner (f. eks. ved benyttelse af spørgeskemaer og arbejdsbøger).

3. Skriftlig ansøgning og personlig fremstilling, anbefalinger og vidnesbyrd.
4. Gennemgang af oplysningskilder og

hjælpe muligheder (læsestof, økonomisk støtte, opnåelse af plads, erhvervsvejlederen).

Metoder og hjælpemidler

Erhvervsorienteringen i klasseværelset.

Udgangspunktet bør være de erhverv og erhvervsforhold, som eleverne har et vist forhåndskendskab til, dvs. emner fra hjemmegnens arbejdsliv. Lige fra begyndelsen lægges der vægt på at undersøge de krav og vilkår, der er knyttet til erhvervene og uddannelserne, hvorfor grundtrækkene i anlægsorienteringen tages op til ganske kort behandling på et tidligt stadium. Derimod bør den grundigere, personlige behandling af anlægsorienteringen, hvor eleverne hovedsagelig arbejder med individuelle opgaver, finde sted i en senere fase som overgang til den praktiske erhvervsvalgorientering. Gennemgangen af erhvervene føres frem til i grove træk at give en oversigt over den samlede struktur af erhvervsliv og uddannelsesveje. Det må anses for vigtigt ud fra et almindeligheds synspunkt, at eleverne får en vis orientering også om erhverv og uddannelser, som aldrig vil kunne blive valgmuligheder for dem. Selv hjælpeskolens elever har krav på at få et begreb om, hvad et universitet er for noget. Erhvervsforhold i by og på land bør i et vist omfang være bekendt for eleverne fra begge disse områder. Drengene bør kende noget til pigernes arbejdsmuligheder og erhvervsvalgssituation og omvendt. Undervisningen bør altså ikke gøres for bundet til de forskellige skoleformer eller kategorier af elever.

Det stof, som omhandler mere generelle arbejdsmarkedsspørgsmål (lærlingekontrakt, akkordarbejde, opsigelse, sæsonarbejde osv.), bør behandles i sammenhæng med konkrete eksempler og på steder, hvor det naturligt kan knyttes til erhvervs gennemgangen. Det er næppe hensigtsmæssigt at føre alle arbejdsmarkedsspørgsmålene

sammen til et enkelt afsnit, da det ville blive for teoretisk for 14-15-årige børn.

Det er vigtigt, at undervisningen bliver så aktiviserende for børnene som muligt. Lærerens fortælling og børnenes fælleslæsning af erhvervsbeskrivelser bør ikke blive den dominerende metode. Eleverne bør have lejlighed til mere eller mindre selvstændigt at skaffe sig oplysninger om fag og erhvervsområder etc. Når film og lyd bånd anvendes, bør de give anledning til uddybende samtale, da den blotte forevisning let bliver for overfladisk og lader eleverne relativt passive.

Under store dele af erhvervsorienteringen kan eleverne med fordel bruge arbejdsbøger, hvori de noterer, skriver stile og opgaver og samler udklip og billeder. Man kan også lade klassen opbygge et »arkiv« af brochurer, udklip fra aviser og blade etc, som kan ordnes efter erhvervenes slægtskab. Det er vigtigt at lære børnene at kontrollere oplysningernes pålidelighed (bl. a. ved brug af erhvervskartoteket), ikke mindst fordi mange oplysninger hurtigt forældes.

Gruppearbejde og individuelt arbejde bør anvendes så ofte det er muligt.

Ved gennemgangen af erhverv, som er vigtige på den pågældende egn, kan det være nyttigt at indbyde en repræsentant for erhvervet til at komme til skolen og fortælle klassen om sit arbejde. Læreren bør da i forvejen informere erhvervsrepræsentanten om, hvad der kan være af særlig interesse ud fra et erhvervsvejledningssynspunkt, så at en tendentiøs skildring eller et rekruteringsforedrag undgås.

På erhvervsorienteringens fremskredne stadier, hvor eleverne har lært, hvad man skal iagttage ved et arbejde, og har fæstnet

sig ved enkelte erhverv til individuel gennemarbejdelse, kan man lade dem enkeltvis eller to og to ved besøg på arbejdspladser indhente oplysninger, der kan videregives til klassen.

Skoleradioens erhvervsvejledningsudsendelser bør om muligt aflyttes, hvis de passer ind i undervisningens gang. Radio- og fjernsynsudsendelser om eftermiddag og aften med erhvervsorienterende indhold kan eventuelt efter forud truffet aftale aflyttes og senere i klassen refereres af enkelte elever.

Materiale: Erhvervskartoteket er den officielle kilde til faktiske oplysninger om erhvervs- og uddannelsesforhold og bør derfor altid stå til rådighed i undervisningen. Eleverne bør under lærerens vejledning gøres bekendt med brugen af det gennem opslagsøvelser o. l.

Med hensyn til bøger, hæfter og andre tryksager, film og lydbilledbånd, der kan anvendes i erhvervsorienteringen, må man henvise skolerne til at indhente vejledning hos vedkommende amtsarbejdsanvisningskontor.

Virksomhedsbesøg.

Anvendelsen af besøg på arbejdspladser og institutioner m.v. (studiebesøg) som et middel til at levendegøre erhvervsorienteringen og give den et konkret udgangspunkt kan anbefales, selv om det må erkendes, at praktiske vanskeligheder kan begrænse anvendelsen af denne form for erhvervsorientering. Man må også understrege, at udbyttet af sådanne besøg i høj grad afhænger af, hvorledes de bliver forberedt, gennemført og efterbehandlet i klassen. Den tid, der medgår til besøg, må så vidt muligt fordeles på en sådan måde, at alle skolefagene rammes nogenlunde proportionalt.

Der bør fortrinsvis vælges virksomheder, som kan repræsentere en større, afrundet del af erhvervslivet, eller som er af betydning i den pågældende egn. Virksomhedernes arbejdsgang bør være af en sådan art, at den kan gøres let overskuelig for eleverne. Der bør så vidt muligt vælges virk-

somheder med ung arbejdskraft, faglærte og ikke-faglærte, mandlige og kvindelige arbejdere. I hvert fald er det ønskeligt, at det samlede besøgsprogram dækker disse kategorier.

Det vil som regel være nødvendigt, at lageren i forvejen har besøgt de virksomheder, som eleverne skal besøge, for at samle egnet stof til klasseforberedelsen og aftale gangen i undervisningen.

Et besøg kan undertiden med fordel tilrettelægges på en sådan måde, at eleverne kan fordeles i hold på virksomheden for at studere hver sit afsnit af arbejdsgangen. Efter en bestemt tid mødes holdene og foretager samlet rundgang for at få overblik. Hjemme i klassen udveksles og samles erfaringerne.

Det kan være praktisk at overdrage organiseringen af hele besøgsvirksomheden ved et skolevæsen til en særlig interesseret lærer, der påtager sig - eventuelt med bistand af erhvervsvejlederen — at skaffe oversigt, over, hvilke virksomheder der er til rådighed, og hvor ofte og på hvilke tider de er villige til at modtage besøg. Derimod må den enkelte lærer selv orientere sig om de virksomheder, som hans klasse skal besøge.

Erhvervspraktik.

Ved erhvervspraktik forstås den form for erhvervsorientering, der består i anbringelse af eleverne i de ældste klasser i kortere tid omkring på erhvervslivets arbejdspladser. Dette er utvivlsomt den mest krævende og mest indgribende form for erhvervsorientering, og den rummer en betydelig risiko for at kunne indvirke stærkt eller uheldigt på børnenes overvejelser, hvis den ikke forberedes meget grundigt eller ikke tilrettelægges hensigtsmæssigt. Erfaringerne fra de forsøg, der her i landet i de senere år er gjort med erhvervspraktik, er imidlertid så gunstige, at læseplansudvalget mener at kunne anbefale, at skolerne også anvender denne form for erhvervsorientering i et vist omfang. På den anden side er erhvervspraktikken endnu

ikke så velkonsolideret, at den kan indgå som fast led i skolens undervisning, og den må derfor indtil videre bibeholde en forsøgsmæssig karakter.

Med dette forbehold skal man i det følgende fremsætte nogle bemærkninger om erhvervspraktikkens tilrettelæggelse.

1. Der bør aldrig iværksættes erhvervspraktik, før eleverne har modtaget en grundig teoretisk erhvervsorientering. Denne bør gøre de enkelte elever i nogen grad bekendt med de arbejdsforhold, hvorunder deres praktik vil finde sted. Om muligt bør eleverne i forvejen have aflagt besøg ved samme eller beslægtede erhverv, eller de bør ved film eller lydbilledbånd have modtaget forhåndsorientering.

2. Praktikophold bør ikke være kortere end 1 uge ad gangen.

3. Elever i 7. skoleår er som regel for umodne til at have fuldt udbytte af praktikken. Dette vil også gælde en del elever i 8. klasse.

4. Et enkeltstående praktikophold kan have værdi, bl. a. som samfundsorientering, men den erhvervsvalgsforberedende betydning vil være langt større, hvis der holdes to eller helst tre praktikophold i forskellige erhverv. For elever, som har 9 års skolegang, kan der lægges 1 ophold i 8. skoleår, 2 i 9. skoleår.

5. Elever, forældre og arbejdsgivere bør udtrykkeligt gøres opmærksomme på, at der ingen betaling skal ydes til eleverne, selv om de måske kan gøre lidt nytte på arbejdsstedet.

6. Det er vigtigt at give alle parter (børn, forældre og arbejdsgivere) udførlig besked om alle praktiske forhold, som knytter sig til praktikken - enten ved møder eller ved skriftlige vejledninger.

7. Den, som har ansvaret for erhvervspraktikken, bør holde kontakt med arbejdsstederne og eleverne i løbet af praktiktiden, enten ved tilsynsbesøg eller pr. telefon.

8. Da der altid findes en vis risiko ved

at have børn på arbejdspladser, rejser erhvervspraktikken et forsikringsspørgsmål, som må løses, både af hensyn til børnene og til virksomhederne. Da forsikringsproblemet endnu ikke er taget op til generel behandling, må det løses lokalt, f. eks. ved, at kommunen påtager sig den økonomiske risiko, eventuelt dækket ved en forsikring, eller ved, at den enkelte skole tegner en forsikring.

9. Ved valget af praktikerhverv må man holde sig for øje, at elevernes horisont og valgmuligheder gerne skulle udvides gennem praktikken. Man bør derfor ikke uden videre altid lade børnenes - eventuelt urealistiske - erhvervsønsker være retningsgivende. Det kan anbefales, at man - om muligt - leder et enkelt praktikophold finde sted i ikke-faglært arbejde. Herudover bør et af opholdene komme så nær som muligt op ad elevens ønskefag.

Det antages ofte, at erhvervspraktikken er næsten uigennemførlig på landet, men erfaringer fra Sverige synes at vise, at der oftest er flere muligheder inden for rækkevidde, end man i begyndelsen er opmærksom på (landbrug, gartneri, mejeri, teglværk, handel, håndværkere m. m.); hertil kommer, at befordringsmidlernes forbedring gør det muligt også for landboungdommen at gennemføre erhvervspraktik i nærmere liggende bysamfund.

I øvrigt må man anlægge den synsmåde, at erhvervspraktikken har et alment pædagogisk sigte, således at børnenes møde med det praktiske livs forhold er det væsentlige, uanset hvilket specielt erhverv, der vælges til praktikken.

10. En udstrakt anvendelse af erhvervspraktik inden for et større område kan gøre det nødvendigt at samordne de enkelte klassers og skolers praktik m.h.t. tid og sted. Hertil kan den offentlige erhvervsvejledning yde bistand, ligesom den kan forsyne skolerne med oplysninger om uddannelses- og arbejdsforhold hos de påtænkte praktikvirksomheder.

Erhvervsorienteringens placering og omfang.

Udvalget mener ikke, at det vil være hensigtsmæssigt at angive, fra hvilke fag erhvervsorienteringstimerne skal tages. Dette spørgsmål må afgøres af den enkelte skole. I nogle tilfælde kan det være praktisk at tage timerne fra forskellige fag, hvis det kan passe med de pågældende læreres timeplan.

Derimod må det anses for vigtigt, at det samtidig med, at klassernes fag- og timefordeling ved den enkelte skole i det kommende skoleår lægges, bliver fastsat, hvorledes erhvervsorienteringen skal ordnes. Det bør tilstræbes, at det ved skoleårets begyndelse er klart, hvilke lærere erhvervsorienteringen skal varetages af, og hvilke fag der skal afgive de fornødne timer.

Man finder i denne forbindelse anledning til at pege på det ønskelige i, at undervisningen udstrækkes over en rimelig tid, således at det f. eks. undgås, at et skoleårs hele erhvervsorientering gives i løbet af nogle få uger. På den anden side bør det også undgås, at der bliver alt for store intervaller mellem timerne i erhvervsorientering.

Udvalget finder anledning til at pege på, at der ved hver enkelt skole med fordel kan udpeges en særlig interesseret lærer til at påtage sig det ret betydelige kontakt- og organisationsarbejde, som erhvervsorienteringen nødvendiggør. Der er f. eks. tale om at anskaffe erhvervsorienterende materiale, at vedligeholde erhvervskartoteket, at af-tale besøg med erhvervsvejlederen, at tilrettelægge møder med forældre og erhvervsfolk, at forevise film og lyd billedbånd og at samarbejde med erhvervsvejleder og erhvervsfolk om virksomhedsbesøg og erhvervspraktik.

Med hensyn til erhvervsorienteringens omfang på de enkelte klassetrin er udvalget kommet til det resultat, at det ikke vil være hensigtsmæssigt, at man anbefaler bestemte timetal som de rette for erhvervsorienteringen på de enkelte klassetrin, idet en række lokale forhold vil kunne begrunde

anvendelsen af et større eller mindre timetal.*) Derimod finder man, at det, når først det fornødne erfaringsgrundlag foreligger, bør fastsættes på den enkelte skoles (kommunes) undervisningsplan, hvor mange timer årlig der på hvert klassetrin skal anvendes til erhvervsorientering, for at sikre, at der overalt gives en erhvervsorientering, der kan opfylde lovens krav.

Nedenfor skal knyttes nogle bemærkninger til undervisningens indhold på de enkelte klassetrin:

7. skoleår.

En erhvervsorienterende undervisning er vanskeligere at gennemføre i 7. skoleår end på de efterfølgende klassetrin, idet en stor del af børnene på dette trin er så lidt modne, at de har svært ved at bedømme sig selv og indstille sig på de tankegange, som erhvervsorienteringen fører ind på.

Imidlertid er det i loven foreskrevet, at en grundlæggende erhvervsorientering skal gives allerede i 7. skoleår, dels fordi alle elever, som fortsætter deres skolegang efter 7. skoleår, har behov for i denne klasse at modtage en hjælp til at sætte deres egne forudsætninger i relation til de valgmuligheder, som den videre skolegang indebærer, dels fordi 7. skoleår stadig for mange betegner skolegangens afsluttende fase, hvorfra overgangen til erhvervsuddannelse eller -beskæftigelse finder sted.

Ved valget af formen for erhvervsorientering bør der tages hensyn til elevernes situation, således at man over for elever, der skal afslutte deres skolegang efter 7. skoleår, vælger en form for erhvervsorientering, der mere direkte lægger vægten på det valg af erhverv, der skal træffes, mens man over for elever, der skal i 8. og 9. klasse eller i realafdelingen, lægger hoved-

*) For at imødekomme ønsker fra mange sider om en konkret vejledning på dette punkt vil udvalget dog pege på, at man for 7. skoleårs vedkommende kan anbefale, at der foreløbig anvendes 8-15 timer årlig til erhvervsorientering.

vægten på erhvervsuddannelsen og arbejdsmarkedsorienteringen for at klarlægge de erhvervmæssige perspektiver ved den fortsatte skolegang.

I alle de tilfælde, hvor der i en klasse er børn af begge grupper, kan det være vanskeligt at tilgodese begge kategoriers behov, men det må i sådanne tilfælde anbefales, at man efter at have givet en fælles grundlæggende orientering om hovedvalgmulighederne søger at differentiere undervisningen. Det må erindres, at erhvervsorienteringen i dette skoleår bør være et middel til at hjælpe eleverne med afgørelsen af, om de skal afslutte skolegangen eller udnytte skolens tilbud om fortsat dygtiggørelse.

Elever, som har valgt at gå ud af skolen efter 7. skoleår, bør orienteres om de muligheder for en almen uddannelse, som lovgivningen om ungdomsundervisningen m. v. frembyder: ungdomsskoler, efterskoler osv. Eventuelt kan man henvise de elever, der skal udgå af 7. klasse, til individuel vejledning hos erhvervsvejlederen eller søge at arrangere nogle ekstratimer, hvor der gives en nødtørftig praktisk orientering om erhvervsvalg.

8. og 9. klasse.

Selv om erhvervsvalgsforberedelsen indholdsmæssigt ligger nær op ad den erhvervsbetonede undervisning, som tjener den egentlige dygtiggørelse, er det formålstjenligt at holde de to ting klart adskilt og at fastsætte særlige timer til hver af delene.

Det er vigtigt, at erhvervsorienteringen i 8. og 9. skoleår ikke for eleverne blot bliver en gentagelse af stoffet fra 7. skoleår, men at der anvendes andre eksempler. Der kan medtages andre, mere dybtgående emner fra arbejdsmarkedsområdet og den erhvervmæssige del af samfundslæren, og der bør gives en udførligere, mere personligt præget »anlægsorientering« som forberedelse til eventuel erhvervspraktik, ligesom de dele af erhvervslivet, som erhvervspraktikken og virksomhedsbesøgene giver

berøring med, bør gennemarbejdes ved boglige hjælpemidler og samtale. For 9. klasses vedkommende er der behov for et kort resumé og fortsat forberedelse af eventuel erhvervspraktik og virksomhedsbesøg.

2. og 3. realklasse.

2. realklasse er en »valgklasse« ligesom 7. klasse, og der er derfor ligesom i denne klasse behov for at tage hensyn til de enkelte elevers forskellige situationer. Differentieringen skulle dog ikke behøve at blive så markeret, idet man må regne med, at elever kun undtagelsesvis går ud i erhvervslivet efter 2. realklasse. En af erhvervsorienteringens opgaver i denne klasse vil være at vise eleverne fordelene ved en afrundet skolegang, idet realklassens anvendelsesmuligheder bliver klargjort.

Endvidere må de variationer, som 3. realklasse og gymnasiet kommer til at byde på, stilles i relation til elevernes interesser og forudsætninger, og der må sigtes mod at hjælpe eleverne til en rimelig grad af selvbedømmelse.

I 3. realklasse vil elevernes indstilling til erhvervsvalget være mere realitetsbetonet, og erhvervsorienteringen bør kunne uddybe de erhvervs- og uddannelsesmuligheder, der kan blive aktuelle. Der bør her tages hensyn til de enkelte elevers særlige interesser, og man kan bygge på et betydeligt selvarbejde. I 3. realklasse bør erhvervsorienteringen omfatte praktiske anvisninger og øvelser for at lette erhvervsvalgets virkeliggørelse: skriftlig ansøgning, personligt fremmøde, tilmeldelsesfrister m. v.

For 2. og 3. realklasses vedkommende gælder som for de tidligere omtalte klasser, at udvalget ikke anser det for nødvendigt at knytte timerne i erhvervsorientering fast sammen med et andet fag. Det er praktisk at kunne operere med en vis smidighed, og det er vigtigere, at timerne varetages af en lærer, som har interesse og de rette forudsætninger for denne undervisning. Man

skal dog pege på, at der i hvert fald for 3. realklasses vedkommende formentlig i mange tilfælde vil være grund til at knytte erhvervsorienteringen sammen med historieundervisningen.

For 2. realklasses vedkommende vil det mange steder føles vanskeligt at afse tid til orienteringen på grund af presset fra det

øvrige stof. Udvalget anser det dog for nødvendigt, at erhvervsorienteringen tilgodeses som foreskrevet i loven, også for 2. realklasses vedkommende. Det vil muligvis i nogle tilfælde være bedst at fordele timerne mellem de øvrige fag, for at ikke for mange timer skal falde bort for et enkelt fag.

Samarbejdsspørgsmål.

Udviklingen af erhvervsorienteringen vil drage en række samarbejdsformer og praktiske arbejdsfordelingsproblemer med sig, som man fra udvalgets side ikke anser det for muligt at angive detaljerede retningslinjer for. I øvrigt behandles hele samarbejdskomplekset omkring erhvervsvejledningen for tiden i forbindelse med den forestående revision af erhvervsvejledningsloven. Man kan imidlertid pege på, at erhvervsorienteringen i skolerne rejser spørgsmål om et internt samarbejde i skolen, om samarbejde med forældrene, med erhvervene og med den offentlige erhvervsvejledning. Med hensyn til det interne samarbejde i skolen om erhvervsorienteringen skal man nøjes med at pege på, at der i en lang række af skolens fag og virksomheder er momenter af erhvervsorienterende karakter, som kan støtte den systematiske erhvervsorientering, og som derfor bør tages op af den enkelte lærer, når lejlighed gives, at den lærer, der forestår erhvervsorienteringen, må kunne skaffe sig viden fra de øvrige lærere om elevernes standpunkt og arbejdsmåde i en række af skolefagene, hvis han skal kunne give en anlægsorientering, som tager hensyn til elevernes forudsætninger, og endelig at arrangement af virksomhedsbesøg og erhvervspraktik i høj grad vil forudsætte imødekommenhed og samarbejdsvilje hos lærerne.

Erhvervsorienteringen giver gode muligheder for at styrke forbindelsen med hjemmene. I mange tilfælde vil forældrene have et stærkt behov for selv at blive informeret om erhvervs- og uddannelsesmulighe-

der m. v., og et initiativ fra skolens side på dette område ved arrangement af klasseforældremøde eller erhvervsorienterende arrangementer for børn og forældre sammen, f. eks. til møde med erhvervsrepræsentanter, til film og lydbilledbånd, situationsspil, materialeudstilling eller foredrag af en erhvervsvejleder, vil kunne påregne stor påskønnelse fra forældrenes side.

Det er af afgørende betydning for en heldig gennemførelse af den skoleordning, som skoleloven sigter imod, at forholdet til erhvervene bliver præget af langt større gensidig interesse og forståelse end hidtil. Det praktiske islæt i erhvervsorienteringen kan ikke komme i stand uden en sådan interesse, men bør samtidig blive en af vejene til at udvide kontakten og forståelsen. Med erhvervene tænkes her på begge arbejdsmarkedets parter og såvel organisationerne som den enkelte virksomhed. Siden efteråret 1958 har hovedorganisationerne vist forholdet til skolen stor interesse, hvilket bl. a. har givet sig udslag i nedsættelsen af permanente udvalg til varetagelse af samarbejde med skolen. Der ydes herfra bistand til udformningen af skolens erhvervsbetonede undervisningsstof, audiovisuelt materiale, lærerinstruktion m. v. Det må betragtes som meget ønskeligt, at det samarbejde, der således på centralt plan er etableret mellem skolen og erhvervslivet, får et sidestykke i et lokalt samarbejde mellem skolerne og enkeltvirksomhederne.

Erhvervsvejledningen er administrativt henlagt til den offentlige arbejdsanvisning. Erhvervsvejledningen skal imidlertid efter

loven gives i nøjeste samarbejde med skolen, såvel hvad erhvervsorienteringen som den individuelle vejledning angår. Erhvervsvejlederne står til rådighed for skolerne med hensyn til praktisk og konsultativ bistand i alle spørgsmål vedrørende skolernes erhvervsorientering. Ud fra tilsvarende synspunkter som ovenfor anført vedrørende samarbejde med erhvervene finder udvalget anledning til at udtale, at også samarbejdet med erhvervsvejledningen fra skolens side bør fremmes mest muligt ved gennemførelsen af erhvervsorienteringen såvel centralt som i de enkelte skoler. Et af formålene med samarbejdet er at bane vejen for elevernes fremtidige benyttelse af erhvervsvejledningens bistand. Der vil være en ikke ringe del af eleverne,

som i kortere eller længere tid, efter at de er gået ud af skolen, behøver hjælp for at finde frem til en tilfredsstillende erhvervsplacering, og det vil for sådanne elever være en spore til at søge erhvervsvejleders hjælp, at de har stiftet bekendtskab med ham i skolen. Man vil derfor finde det rigtigst, at skolerne træffer aftale om skolebesøg af erhvervsvejlederen, således at alle elever har mødt denne, før de forlader skolen. Det vil være naturligt, at man med erhvervsvejlederen drøfter alle de forhold, der kan have betydning for hans tilrettelæggelse af skolebesøget, og det vil i det hele være ønskeligt, at skolerne og erhvervsvejledningen gensidig holder hinanden underrettet om, på hvilken måde og i hvilket omfang arbejdet gribes an.